

کنکور +

علوم و فنون ادبی

ادبیات اختصاصی جامع (دهم، یازدهم و دوازدهم)

قابل استفاده برای:

داوطلبان کنکور علوم انسانی و معارف اسلامی

دانش آموزان دوازدهم، یازدهم و دهم

- درس نامه‌های کوتاه و مفید
- پوشش تمامی مسائل کتاب درسی در پرسش‌های چهارگزینه‌ای تألیفی
- پرسش‌های چهارگزینه‌ای کنکور سراسری (مطابق با مواد کتاب درسی)
- همراه با پاسخ تشریحی
- به انضمام واژه‌نامه‌ی لغات دشوار به صورت درس به درس
- آزمون‌های جامع دوره‌ای برای کنکور ۹۹

دکتر حسین پارسی‌فر

تقدیم به دکتر مهدی آذرخیزین

معلم دوران دبیرتاتم؛ که دروازه‌ی جهان جادویی ادبیات را بر رویم کشود.

سازندگان فرهنگ، سیاست و اقتصاد فردا! مدیران تأثیرگذار حوزه‌های مختلف آینده!

دانش‌آموزان گرانقدر امروز علوم انسانی!

کتابی که پیش روی شماست و انتشارات خوش‌نام و معتبر مبتکران آن را چاپ کرده است «کنکور پلاس علوم و فنون ادبی» نام دارد. در واقع پوشش‌دهنده همه مباحث و نکات ریز و درشت سه کتاب اختصاصی رشته علوم انسانی - علوم و فنون ادبی (۱)، (۲) و (۳) است - که با دقت و وسواس خاصی فراهم آمده است.

ساختار کتاب

ابتدا درس‌نامه‌ای خلاصه ولی مفید و کاربردی برایتان آماده و سپس «تمام نکته‌های» درس در قالب تست مطرح شده است. اگر از مباحث درس ردپا و سابقه‌ای در کنکورهای پیشین بوده، آن پرسش چهارگزینه‌ای در بخش تست‌های سراسری آمده است و بقیه پرسش‌های چهارگزینه‌ای تألیفی هستند و جدید! به طوری که با حل و بررسی آن‌ها می‌توانید بر مطالب آن درس مسلط شوید.

تست‌های تألیفی

از آنجا که بسیاری از مطالب کتاب جدید هستند، ضروری بود که پرسش‌هایی متناسب با این مطالب طراحی شود. به همین علت سعی شده است زوایای پنهان کتاب درسی در قالب تست‌های تألیفی شکافته شود تا خواننده کتاب، پیش از کنکور سراسری، با همه نکات مواجه شود. امیدوارم در این امر موفق باشم.

پسگزاری و قدردانی

از مدیریت محترم انتشارات مبتکران، به سبب سابقه درخشان آموزشی و انتشار کتاب حاضر. از جناب استاد اصغر حجازیان، یگانه روزگار، که عامل اصلی شکل‌گیری این کتاب شدند. از آقای نوید شاه‌علی دانش‌آموز سابقم و دانشجوی ممتاز امروز دانشگاه تهران که در گردآوری مطالب و پدیدآوری تست‌ها یاری‌ها نمود. از خانم سارا یاراحمدی و آقایان حبیب حسن‌زاده و امیرحسام محمدزاده و محمد عبدی‌زاده بابت برخی یاری‌گری‌ها در تنظیم مطالب؛ از جناب آقای مبین، مسئول واحد حروف‌چینی انتشارات، که همکاری بی‌دریغی با بنده داشتند. از سرکار خانم بختیاری و سرکار خانم آهنگر، برای حروف‌چینی و آراستگی اثر که نشان از دقت و کارآزمودگی ایشان دارد.

پایان سخن

به قول ژان پل سارتر «هیچ اثری تمام شده نیست». بنده نیز مشتاقانه منتظر شنیدن نقد و نظر همکاران بزرگوار و استادان ارجمند هستم تا با به کار بستن آن از ایرادها و لغزش‌ها بکاهم و بر وزن اثر بیفزایم.

ارادتمند؛ حسین پارسی‌فر

تیرماه ۱۳۹۸

شماره صفحه

عنوان

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۶۷

پاسخنامه تشریحی ۷۱

فصل ۳ ..... ۷۳

درس دهم: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار شعر فارسی ۷۴

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۷۵

پاسخنامه تشریحی ۷۸

درس یازدهم: هماهنگی پاره‌های کلام ۷۹

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۸۱

پاسخنامه تشریحی ۸۳

درس دوازدهم: قافیه ۸۴

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۸۷

پاسخنامه تشریحی ۹۱

درس سیزدهم: وزن شعر فارسی ۹۲

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۹۴

پاسخنامه تشریحی ۹۹

فصل ۴ ..... ۱۰۳

درس چهاردهم: واج آرایی، واژه آرایی ۱۰۴

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۰۵

پاسخنامه تشریحی ۱۰۷

درس پانزدهم: سجع و انواع آن ۱۰۸

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۰۹

پاسخنامه تشریحی ۱۱۲

درس شانزدهم: هوزنه و ترصیح ۱۱۳

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۱۴

پاسخنامه تشریحی ۱۱۶

درس هفدهم: جناس و انواع آن ۱۱۷

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۱۸

پاسخنامه تشریحی ۱۲۰

نیایش: به امید تو ۱۲۲

پاسخنامه تشریحی ۱۲۳

واژه‌نامه درس به درس ۱۲۴

عنوان

شماره صفحه

ستایش: ای بی‌نشان ۸

پاسخنامه تشریحی ۱۱

فصل ۱ ..... ۱۳

درس اول: مبانی علوم و فنون ادبی ۱۴

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۵

پاسخنامه تشریحی ۱۷

درس دوم: بررسی و طبقه‌بندی آثار ۱۸

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۱۹

پاسخنامه تشریحی ۲۳

درس سوم: کالبدشکافی متن (۱) - (شعر) ۲۴

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۲۵

پاسخنامه تشریحی ۳۱

درس چهارم: کالبدشکافی متن (۲) - (نثر) ۳۳

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۳۵

پاسخنامه تشریحی ۳۹

فصل ۲ ..... ۴۱

درس پنجم: زبان و ادبیات پیش از اسلام ۴۲

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۴۳

پاسخنامه تشریحی ۴۶

درس ششم: شکل‌گیری و گسترش زبان و ادبیات فارسی ۴۷

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۴۸

پاسخنامه تشریحی ۵۱

درس هفتم: سبک و سبک‌شناسی، سبک خراسانی ۵۲

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۵۵

پاسخنامه تشریحی ۵۸

درس هشتم: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم ۵۹

پرشن‌های چهارگزینه‌ای ۶۱

پاسخنامه تشریحی ۶۴

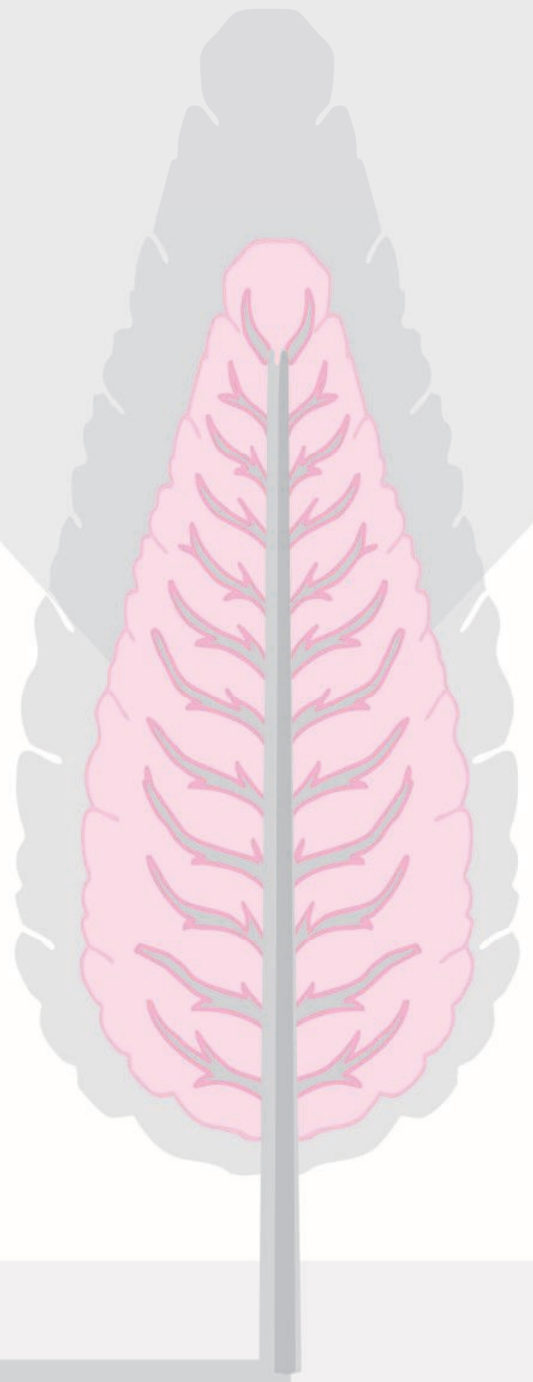
درس نهم: سبک و سبک‌شناسی، سبک عراقی ۶۵

ستایش: الهی	۱۳۲
پاسخنامه تشریحی	۱۳۳
فصل ۱	۱۳۵
درس اول: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم	۱۳۶
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۳۷
پاسخنامه تشریحی	۱۴۲
درس دوم: پایه‌های آوایی	۱۴۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۴۵
پاسخنامه تشریحی	۱۴۹
درس سوم: تشبیه	۱۵۰
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۵۲
پاسخنامه تشریحی	۱۵۷
کارگاه تحلیل فصل (۱)	۱۵۸
پاسخنامه تشریحی	۱۶۰
فصل ۲	۱۶۱
درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی)	۱۶۲
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۶۳
پاسخنامه تشریحی	۱۶۷
درس پنجم: پایه‌های آوایی همسان (۱)	۱۶۸
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۶۹
پاسخنامه تشریحی	۱۷۳
درس ششم: مجاز	۱۷۵
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۷۶
پاسخنامه تشریحی	۱۸۰
کارگاه تحلیل فصل (۲)	۱۸۱
پاسخنامه تشریحی	۱۸۳
فصل ۳	۱۸۵
درس هفتم: تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم	۱۸۶
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۸۸
پاسخنامه تشریحی	۱۹۱
درس هشتم: پایه‌های آوایی همسان (۲)	۱۹۲
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۹۳
پاسخنامه تشریحی	۱۹۶

درس نهم: استعاره	۱۹۷
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۱۹۸
پاسخنامه تشریحی	۲۰۳
کارگاه تحلیل فصل (۳)	۲۰۴
پاسخنامه تشریحی	۲۰۶
فصل ۴	۲۰۷
درس دهم: سبک‌شناسی قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی)	۲۰۸
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۱۱
پاسخنامه تشریحی	۲۱۵
درس یازدهم: پایه‌های آوایی همسان دولختی	۲۱۶
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۱۷
پاسخنامه تشریحی	۲۲۱
درس دوازدهم: کنایه	۲۲۲
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۲۳
پاسخنامه تشریحی	۲۲۶
کارگاه تحلیل فصل (۴)	۲۲۷
پاسخنامه تشریحی	۲۳۰
نیایش	۲۳۲
پاسخنامه تشریحی	۲۳۳
واژه‌نامه درس به درس	۲۳۴

ستایش	۲۴۰
پاسخنامه تشریحی	۲۴۲
فصل ۱	۲۴۳
درس اول: تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم	۲۴۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۴۸
پاسخنامه تشریحی	۲۵۳
درس دوم: پایه‌های آوایی ناهمسان	۲۵۵
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۵۸
پاسخنامه تشریحی	۲۶۲

عنوان	شمارهٔ صفحه	عنوان	شمارهٔ صفحه
درس سوم: مراعات نظیر، تلمیح و تضمین	۲۶۳	درس یازدهم: وزن در شعر نیهایی	۳۴۱
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۶۵	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۴۳
پاسخنامه تشریحی	۲۷۰	پاسخنامه تشریحی	۳۴۵
کارگاه تحلیل فصل (۱)	۲۷۱	درس دوازدهم: حسن تعلیل، حسن آمیزی و اسلوب معادله	۳۴۶
پاسخنامه تشریحی	۲۷۴	پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۴۷
فصل ۲	۲۷۵	پاسخنامه تشریحی	۳۵۲
درس چهارم: سبک‌شناسی قرن‌های ۱۲ و ۱۳ (دورهٔ بازگشت و بیداری)	۲۷۶	کارگاه تحلیل فصل (۴)	۳۵۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۷۷	پاسخنامه تشریحی	۳۵۷
پاسخنامه تشریحی	۲۸۰	نیایش	۳۵۸
درس پنجم: اختیارات شاعری (۱) زبانی	۲۸۱	پاسخنامه تشریحی	۳۵۹
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۸۴	ولژه نامه درس به درس	۳۶۰
پاسخنامه تشریحی	۲۸۸	آزمون جامع دهم (۱)	۳۶۴
درس ششم: لفّ و نشر، تضاد و متناقض‌نما	۲۸۹	پاسخنامه تشریحی	۳۶۷
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۲۹۰	آزمون جامع دهم (۲)	۳۶۸
پاسخنامه تشریحی	۲۹۵	پاسخنامه تشریحی	۳۷۱
کارگاه تحلیل فصل (۲)	۲۹۷	آزمون جامع یازدهم	۳۷۲
پاسخنامه تشریحی	۳۰۰	پاسخنامه تشریحی	۳۷۵
فصل ۳	۳۰۱	آزمون جامع دهم و یازدهم (۱)	۳۷۶
درس هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دورهٔ معاصر و انقلاب اسلامی)	۳۰۲	پاسخنامه تشریحی	۳۷۹
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۰۸	آزمون جامع دهم و یازدهم (۲)	۳۸۰
پاسخنامه تشریحی	۳۱۳	پاسخنامه تشریحی	۳۸۳
درس هشتم: اختیارات شاعری (۲) وزنی	۳۱۵	آزمون جامع دوازدهم (۱)	۳۸۴
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۱۶	پاسخنامه تشریحی	۳۸۷
پاسخنامه تشریحی	۳۲۰	آزمون جامع دوازدهم (۲)	۳۸۸
درس نهم: لغراق، ایهام و ایهام تناسب	۳۲۱	پاسخنامه تشریحی	۳۹۱
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۲۲	آزمون جامع (مطابق کنکور) (۱)	۳۹۲
پاسخنامه تشریحی	۳۲۸	پاسخنامه تشریحی	۳۹۵
کارگاه تحلیل فصل (۳)	۳۳۰	آزمون جامع (مطابق کنکور) (۲)	۳۹۶
پاسخنامه تشریحی	۳۳۴	پاسخنامه تشریحی	۳۹۹
فصل ۴	۳۳۵	آزمون جامع (مطابق کنکور) (۳)	۴۰۰
درس دهم: سبک‌شناسی دورهٔ معاصر و انقلاب اسلامی	۳۳۶	پاسخنامه تشریحی	۴۰۲
پرسش‌های چهارگزینه‌ای	۳۳۷	آزمون جامع (۴) سراسری ۹۸	۴۰۳
پاسخنامه تشریحی	۳۴۰	پاسخنامه تشریحی	۴۰۷
		آزمون جامع (۵) خارج کشور ۹۸	۴۰۹
		پاسخنامه تشریحی	۴۱۲

علوم و فنون ادبی

ستایش

ای به نشان

۱. شعر «ای بی نشان» گویای کدام صفت خداوند است؟

- (۱) رحمانیت و رحیمیت خداوند
- (۲) لامکانی و عینیت وجود پروردگار
- (۳) جبر و قهر خداوند
- (۴) حیرت و سرگشتگی بنده در طلب پروردگار

۲. مفهوم «خداوند در همه جا حضور دارد و بی مکان است» در کدام بیت دیده می شود؟

- (۱) چون در رهت یقین و گمانی همی رود
  - (۲) ای بی نشان محض نشان از که جویمت
  - (۳) ما همه خانی و بقا بس تو راست
  - (۴) آن که نماند به هیچ خلق خدای است
- ای برتر از یقین و گمان از که جویمت
غم گشت در تو هر دو جهان از که جویمت
ملک تعالی و تقدس تو راست
تو نه خدایی، به هیچ خلق نمائی

۳. بیت زیر با کدام گزینه تناسب معنایی دارد؟

- «چون در رهت یقین و گمانی
- (۱) پیدا بسی بجستمت اما نیافتم
  - (۲) در جست و جوی تو دلم از پرده اوفتاد
  - (۳) ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم
  - (۴) کسی با او نه و او با همه کس
- ای برتر از یقین و گمان، از که جویمت»
اکنون مرا بگو که نهان از که جویمت
ای در درون پرده جان، از که جویمت
وز هر چه گفته اند و شنیدیم و خوانده ایم
نماند هیچ کس، او ماند بس

۴. بیت زیر با کدام گزینه تناسب معنایی ندارد؟

- (۱) ز نام و نشان و گمان برتر است
  - (۲) نه در ایوان قربش وهم را بار
  - (۳) ای چشم خرد حیران در منظر مطبوعت
  - (۴) ای به ازل بوده و نایبده ما
- نگارنده بر شده گوهراست
نه با چون و چرایش عقل را کار
وی دست هوس کوتاه از دامن ادراکت
وی به ابر زنده و فرسوده ما

۵. مفهوم «حیرت و سرگشتگی بنده در طلب پروردگار» را در کدام بیت نمی توان یافت؟

- (۱) ای بی نشان محض، نشان از که جویمت
  - (۲) پیدا بسی جستمت اما نیافتم
  - (۳) در جست و جوی تو، دلم از پرده اوفتاد
  - (۴) جز وصف و ذکر تو نکنم ز آن که خوش تر است
- غم گشت در تو هر دو جهان از که جویمت
اکنون مرا بگو که نهان از که جویمت
ای در درون پرده جان از که جویمت
وصفت ز هر حکایت و ذکر ز هر سخن

۶. «بی‌قراری عاشق در طلب معشوق» را در کدام بیت می‌توان جست؟

- (۱) عطار اگرچه یافت به عین یقین تو را
 (۲) در جست‌وجوی تو دلم از پرده اوفتاد
 (۳) چون در رخت یقین و گمانی همی رود
 (۴) ذات پاک تو که بیرون بود از دانش و وهم

۷. کدام بیت به مفهوم «ناپیدای خداوند در عین آشکاری» نزدیک‌تر است؟

- (۱) نتوان وصف تو گفتن که تو در وصف نیایی
 (۲) در جست‌وجوی تو دلم از پرده اوفتاد
 (۳) عطار اگرچه یافت به عین یقین تو را
 (۴) پیدا بسی بجستمت اما نیافتم

۸. مفهوم «درک متفاوت پدیده‌ها از خداوند و عدم امکان شناخت او» در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) چون در دهت یقین و گمانی همی رود
 (۲) تو گم نه‌ای و گمشده تو منم ولیک
 (۳) ای بی‌نشان محض، نشان از که جویمت
 (۴) در جست‌وجوی تو دلم از پرده اوفتاد

۹. تضاد را در کدامیک از ابیات زیر می‌توان یافت؟

- (۱) چون به پایان برد کار آن سرا
 (۲) در شبستان تو چون آییم جمع
 (۳) مهترین و بهترین انبیا
 (۴) چون در رخت یقین و گمانی همی رود

۱۰. در کدام بیت صنعت تشبیه دیده می‌شود؟

- (۱) که یکی هست و هیچ نیست جز او
 (۲) تو گم نه‌ای و گمشده تو منم ولیک
 (۳) در جست‌وجوی تو دلم از پرده اوفتاد
 (۴) کسی با او نه و او با همه کس

۱۱. مفهوم بیت «تو گم نه‌ای و گمشده تو منم ولیک» نایافت یافت می‌توان، از که جویمت» در کدام گزینه یافت می‌شود؟

- (۱) درک متفاوت پدیده‌ها از خداوند
 (۲) بی‌قراری عاشق در جست‌وجوی معشوق
 (۳) آشکار بودن ذات خداوند در عین پنهانی از دید مخلوقات
 (۴) بی‌نشان بودن پروردگار

۱۲. برای بیت «چون در رخت یقین و گمانی همی رود» ای برتر از یقین و گمان از که جویمت، چه آرایه‌ای به کار رفته است؟

- (۱) تشبیه (۲) تلمیح (۳) جناس تام (۴) استعاره

(افتصاصی انسانی ۸۶)

۱۳. دو بیت زیر با همه ابیات، به غیر از بیت ..... تناسب مفهومی دارد.

در تجلی است یا اولی الابصار
روز بس روشن و تو در شب تار،
در بادیه سرگشته شما در چه هوایید
معشوق همین جاست بیاید بیاید
یک بار از این خانه بر این بام برآیید
هم خواجه و هم خانه و هم کعبه شماید

«یار بی‌پرده از در و دیوار
شمع جویی و آفتاب بلند
(۱) معشوق تو همسایه و دیوار به دیوار
(۲) ای قوم به حج رفته کجایی؟ کجایی
(۳) ده بار از آن راه بدان راه برفتی
(۴) گر صورت بی‌صورت معشوق ببینید

(افتصاصی انسانی ۸۷)

۱۴. همه بیت‌ها، به جز بیت ..... با یکدیگر ارتباط معنایی دارند.

کی بوده‌ای نهفته که پیدا کنم تو را
دگران روند و آیند و تو هم‌چنان که هستی
تا نیست غیبتی نبود لذت حضور
پنهان نگشته‌ای که هویدا کنم تو را

(۱) کی رفته‌ای ز دل که تمنا کنم تو را
(۲) تو نه مثل آفتابی که حضور و غیبت افتد
(۳) از دست غیبت تو شکایت نمی‌کنم
(۴) غیبت نکرده‌ای که شوم طالب حضور

۱۵. در کدام بیت به نکته‌ای متفاوت از ابیات دیگر اشاره شده است و با دیگر ابیات تناسب مفهومی کم‌تری دارد؟ (افتصاصی انسانی ۸۴)

پنهان نگشته‌ای که هویدا کنم تو را
می‌بینمت عیان و دعا می‌فرستمت
تا نیست غیبتی نبود لذت حضور
دگران روند و آیند و تو هم‌چنان که هستی

(۱) غیبت نکرده‌ای که شوم طالب حضور
(۲) در راه عشق فاصله قرب و بعد نیست
(۳) از دست غیبت تو شکایت نمی‌کنم
(۴) تو نه مثل آفتابی که حضور و غیبت افتد

(هنر ۹۴)

۱۶. بیت «یار بی‌پرده از در و دیوار در تجلی است یا اولی الابصار» با کدام بیت، قرابت مفهومی دارد؟

هم مکان‌ها از تو پر هم لامکان
تو شکلی پیکری جان را چه دانی
آن ننگجد در نظر چه جای پیدا کردن است
تو را که غصه آن نیست کاو کجاست، بخسب

(۱) ای خدا ای تو هم پیدا و نهان
(۲) تو نقشی نقش‌بندان را چه دانی
(۳) دی تماشا رفته بودم جانب صحرای دل
(۴) به جست‌وجوی وصالش چو آب می‌جویم

(زبان ۹۴)

۱۷. بیت «شمع جویی و آفتاب بلند روز بس روشن و تو در شب تار» با کدام بیت قرابت مفهومی دارد؟

که به روی او نیفتاد نگاه واپسینم
و از تو جهان پر است و جهان از تو بی‌خبر
آنچ از جهان فزون است اندر جهان در آتش
با رخ چون آفتاب سایه نماید نگار

(۱) رخ دوست را ندیدم دم رفتن ای دریغ
(۲) ای در درون جانم و جان از تو بی‌خبر
(۳) روی تو جان جان است از جان نهان مدارش
(۴) پرده‌ی خوش آن بود کز پس آن پرده‌دار

پاسخ نامه تشریحی

۱. گزینه «۴» همه ابیات این شعر به حیرت بنده در طلب و جست‌وجوی پروردگار اشاره دارد.
۲. گزینه «۲» گزینه (۱) اشاره به فراتر رفتن خداوند از یقین و گمان ذهن و به نوعی به لامکانی خداوند اشاره دارد. گزینه (۳) درباره جاودانگی خداوند سخن می‌گوید. گزینه (۴) جاودانگی خداوند اما در گزینه (۲) که بی‌نشانی خداوند در عین آشکاری نشانه‌های او اشاره دارد.
۳. گزینه «۳» در گزینه (۳) از گمان و وهم سخن رفته است که در سؤال هم همین واژه‌ها می‌تواند راهنمای خوبی برای پیدا کردن پاسخ سوال شود که البته بسیار آسان می‌نمود.
۴. گزینه «۴» سایر گزینه‌ها: ۱، ۲ و ۴، از مفهوم فرایی گمان و وهم درباره خداوند به دورند. این گزینه از ازلیت و ابدیت خداوند سخن می‌گوید.
۵. گزینه «۴» سایر گزینه‌ها: ۱، ۲ و ۳: اشاره به ناتوانی و عجز عقل از ادراک خداوند می‌گوید. در گزینه «۴» به حال خوش انسان از ذکر خداوند و همیشه به یاد او بودن اشاره شده است. بررسی سایر گزینه‌ها: در ابیات ۱، ۲ و ۳ به حیرت و سرگشتگی بنده در طلب و جست‌وجوی پروردگار اشاره شده است. معنی بیت (۲): از دست دادن صبر و قرار عاشق «بنده» در طلب معشوق «پروردگار».
۶. گزینه «۲» این گزینه اشاره مستقیم به ناپیدایی خدا در عین آشکاری نشانه‌هایش دارد.
۷. گزینه «۳» بیت (۱) نشان‌دهنده درک متفاوت پدیده‌ها از پروردگار است.
۸. گزینه «۱» در گزینه (۴) دو کلمه یقین و گمان ← دارای صنعت تضاد است.
۹. گزینه «۴» در گزینه (۳) پرده جان، تشبیه دارد. «جان به پرده تشبیه شده است.»
۱۰. گزینه «۳» مفهوم این بیت به آشکار بودن ذات خداوند در عین پنهانی از دید مخلوقات است.
۱۱. گزینه «۳» این بیت تلمیح دارد و اشاره دارد به حدیث امیر مؤمنان «لایدرکه بعدالهمم ولاینا له غوص الفطن»: اهتمام و هوشمندی انسان‌ها هرگز او را «خدا» در نخواهند یافت.
۱۲. گزینه «۲» مقصود، این است که خداوند در همین نزدیکی، در تجلی است و گزینه (۳)، این مفهوم را منعکس نمی‌کند.
۱۳. گزینه «۳» در همه گزینه‌ها، اعتقاد بر این است که معشوق غیبت ندارد و همیشه حضور دارد ولی گزینه (۳) می‌گوید که غیبت لازم است برای درک بهتر حضور. اگر شب‌ها همه قدر بودی / شب قدر بی‌قدر بودی.
۱۴. گزینه «۳» در همه گزینه‌ها، دورافتادگی از معشوق نیست بلکه او همین جاست. به جز گزینه (۳).
۱۵. گزینه «۳» در گزینه (۱)، اعتقاد دارد خدا همه جا هست مانند سوال. گزینه (۲) اشاره دارد که معلول نمی‌تواند بگوید من علت هستم و آن را بشناسد.
۱۶. گزینه «۱» گزینه (۳)، اقرار به ناتوانی در وصف معشوق دارد. گزینه (۴)، از بی‌دردی بی‌دردان می‌نالد.
۱۷. گزینه «۲» معشوق از همه چیز به عاشق نزدیک‌تر است و او بی‌خبر است. خدا همه جا هست و بنده او را نمی‌یابد. فقط گزینه (۲) به این مفهوم اشاره دارد.

فصل

درس اول

مبانے علوم و فنون ادبے

چگونگی و کیفیت واژگان

فصاحت

- بدیع

- بیان

- معانی

بلاغت

دو ویژگی سخن رسا و بلیغ:

تست‌های تألیفی

۱. در کدام گزینه مفهوم «متن» کامل‌تر دیده می‌شود؟

- (۱) هر چیزی که ذهن را پویاتر می‌کند، مانند صدایی که می‌شنویم و بو و مزه‌ای که حس می‌کنیم.
 (۲) تنها نوشته‌های روی کاغذ را می‌توان متن به حساب آورد.
 (۳) چیزی که لمس می‌شود نیز می‌تواند متن باشد.
 (۴) چیزی که آدمی را از هر خطایی حفظ می‌کند.

۲. تعریف ادب در نزد پیشینیان در کدام گزینه یافت می‌شود؟

- (۱) هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد.
 (۲) ادب اقسام مختلف دیداری، شنیداری و... دارد.
 (۳) ادب شامل صرف و نحو، بدیع، معانی و... می‌شود.
 (۴) شناختن اموری که آدمی به وسیله آن خویش را از خطا ننگه می‌دارد.

۳. معنای امروزی ادبیات در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) مجموعه نوشته‌ها و اصطلاحات و باورها و خیال‌ها در عالی‌ترین صورت.
 (۲) شناختن اموری که آدمی به وسیله آن خود را از هر خطایی مصون نگه می‌دارد.
 (۳) بیانگر شیوه‌های گوناگون سخن.
 (۴) ادب و ادبیات معمولاً در زبان فارسی مترادف یکدیگرند.

۴. بسیاری از محققان ادبی ما، متون علمی قدیم را در زمرهٔ ..... قرار می‌دهند.

- (۱) منطق (۲) ادبیات مکتوب (۳) آثار ادبی کهن (۴) تاریخ تمدن

۵. ویژگی‌های سخن رسا چیست؟

- (۱) عواطف و احساسات (۲) روحیه لطیف (۳) فصاحت و بلاغت (۴) الفاظ روشن

۶. گزینهٔ درست را انتخاب کنید.

- (۱) فصاحت به جنبه‌های معنوی و محتوایی کلام اهمیت می‌دهد. (۲) فصاحت سه شاخه دارد: بدیع، بیان، معانی.
 (۳) بلاغت به جنبه‌های ظاهری لفظ و سخن می‌نگرد. (۴) فصاحت به چگونگی و کیفیت واژگان بازمی‌گردد.

۷. ..... هنر کلامی است که زیبا و خیال‌انگیز و عاطفی و تأثیرگذار است.

- (۱) ادبیات (۲) فصاحت (۳) بلاغت (۴) متن

۸. در کدام گزینه آرایهٔ تشخیص وجود دارد؟

- (۱) بهار گره از شکوفه باز کرد. (۲) غنچه شکفتن آغاز کرد. (۳) گل در آغوش چمن دمید (۴) ۱ و ۳

۹. هدف زبان ارتباط و ..... است، هدف ادبیات .....

- (۱) زیبایی‌آفرینی، پیام‌رسانی (۲) مکاشفه، پیام‌رسانی (۳) پیام‌رسانی، زیبایی‌آفرینی (۴) زیبایی‌آفرینی، تأثیرپذیری

۱۰. در این عبارت چه آرایه‌ای به چشم می‌خورد؟ «شب‌ها به باران ستاره، مصابیح آسمان روشن است.»

- (۱) مجاز (۲) تشخیص (۳) تشبیه (۴) ترصیع

۱۱. دو هدف عمده ادبیات و زبان چیست؟

- (۱) هدف زبان زیبایی‌آفرینی، هدف ادبیات پیام‌رسانی است. (۲) هدف زبان پیام‌رسانی، هدف ادبیات زیبایی‌آفرینی است.
 (۳) هدف زبان تأثیرگذاری، هدف ادبیات تأثیرپذیری است. (۴) هدف ادبیات تأثیرپذیری، هدف زبان تأثیرگذاری است.

۱۲. ..... به کسی می‌گویند که با شیوه‌های سخن آشنا باشد.

- (۱) هنرمند (۲) ادیب (۳) فیلسوف (۴) شاعر

۱۳. واژه ادبیات از چه زمانی کاربرد زیادتری پیدا می‌کند؟

- (۱) عصر قاجار (۲) عصر صفویه (۳) دوره بازگشت (۴) عصر مشروطه

۱۴. چند مورد از عبارات زیر برای فصاحت است و چند مورد بلاغت؟ (به ترتیب از راست به چپ)

«به جنبه‌های ظاهری سخن نگاه می‌کند» «گاهی اطفاب مجاز است گاه ایجاز» - «معنای آن آسان فهمیده می‌شود» «بیان مقصود با الفاظی روشن» - «به سه شاخه بدیع و بیان و معانی تقسیم می‌شود»

- (۱) ۵ - ۲ (۲) ۱ - ۶ (۳) ۲ - ۵ (۴) ۳ - ۴

۱۵. اصلی‌ترین تفاوت ادبیات با زبان در کدام گزینه است؟

- (۱) در ادبیات، منطق زبان وجود ندارد.
(۲) ادبیات خیال‌انگیز است و زبان نیست.
(۳) دو هدف مشترک نیستند.
(۴) در زبان واژه‌ها دارای معنای روشن هستند و قراردادی ولی ادبیات نه.

۱۶. در کدام گزینه به صراحت می‌توان، عامل اصلی تفاوت ادبیات و زبان را دید؟

- (۱) سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی
چه خیال‌ها گذر کرد و گذر نکرد خوابی
- (۲) امشب از عشق تو خوابم نمی‌برد و شبی طولانی است.
بسه بینندگان آفریننده را
نبینی مرنجان دو بیننده را
- (۳) تو با دو چشم، پروردگار را نمی‌توانی ببینی، پس اذیت نکن خودت را.
طاووس بین که زاغ خورد وانگه از گلو
گاورس ریزه‌های منقا برافکنند
- (۴) هنگامی که آتش روشن باشد، پاره‌هایش را این سو و آن سو پرتاب می‌کند.
دست به دست مدعی شانه به شانه می‌روی
آه که با رقیب من جانب خانه می‌روی
هم‌تراز با دشمن و رقیب من، به سوی خانه می‌روی.

پاسخ نامه تشریحی

۱. گزینه ۱) تعریف کامل و جامع متن: هر چیز که ذهن را پویاتر می‌کند، حتی صدایی که می‌شنویم و بویی که حس می‌کنیم و مزه‌ای که می‌چشم می‌توان متن محسوب شود.
سایر گزینه‌ها: (۲) تعریف متن اما جزئی (۳) این گزینه نیز بخشی از تعریف متن است.
در گزینه «۴»، ادب شناختن اموری است که... ← تعریف ادب در نزد پیشینیان است.
۲. گزینه ۴) سایر گزینه‌ها: (۱) هر چیزی که ذهن ما را... ← تعریف متن است. (۲) اقسام مختلف متن را بیان می‌کند. (۳) شامل دانش‌های ادب است.
ادب در معنای امروزی، «مجموعه نوشته‌ها و اصطلاحات و باورها و خیال‌ها در عالی‌ترین صورت خود است.
سایر گزینه‌ها: (۲) این تعریف مربوط به ادب در نزد پیشینیان است. (۳) تعریف متن است. (۴) این گزینه درباره تعریف ادیب است. «ادیب بیانگر شیوه‌های گوناگون سخن است.»
۳. گزینه ۱) بسیاری از محققان ادبی ما، متون علمی قدیم را در زمره آثار ادبی کهن قرار می‌دهند.
دو ویژگی اصلی سخن: ۱- فصاحت ۲- بلاغت است.
چگونگی و کیفیت واژگان مربوط به ویژگی فصاحت است.
ادبیات هنر کلامی است که زیبا و خیال‌انگیز و عاطفی است.
۴. گزینه ۳) در گزینه (۱) آرایه تشخیص وجود دارد «بهار به انسانی مانند شده که گره از شکوفه باز می‌کند. گزینه (۳) چمن به انسانی مانند شده که آغوش دارد.
هدف زبان ارتباط و پیام‌رسانی است و هدف ادبیات زیبایی‌آفرینی.
باران ستاره مصابیح آسمان: دو تشبیه دارد: ۱- فراوانی ستارگان به باران تشبیه شده است. ۲- نورافشانی ستارگان و نورانی بودن آن‌ها به چراغ آسمان تشبیه شده است.
۱. گزینه ۲) هدف زبان پیام‌رسانی و هدف ادبیات زیبایی‌آفرینی است.
ادیب به کسی می‌گویند که با شیوه‌های گوناگون سخن آشنا باشد.
واژه ادبیات از عصر مشروطه کاربرد زیادتری پیدا کرد.
به ترتیب: فصاحت - بلاغت - فصاحت - فصاحت - بلاغت - بلاغت - فصاحت - فصاحت
با توجه به متن کتاب درسی، اصلی‌ترین تفاوت زبان و ادبیات، در اهدافشان است.
تفاوت اصلی زبان و ادبیات در هدف آن است. یعنی پیام‌رسانی یا آفرینش زیبایی. در سه گزینه، زبان و ادبیات، جفتشان نزدیک هستند و ادبیات پیام‌رسانی منطقی دارد و دور از زبان حرکت نمی‌کند ولی در گزینه (۳)، آفرینش ادبی، ارتباط را مختل کرده است.

درس دوم

بررسی و طبقه‌بندی آثار

بررسی متن ادبی در سه قلمرو

زبانی:

فارسی یا غیرفارسی بودن: نوع ساختمان «ساده، مشتق، مشتق مرکب»

سطح واژگانی

روابط معنایی واژگان: ترادف، تضاد، تضمن، تناسب

☆ سطح دستوری یا نحوی C ترکیبات و قواعد دستوری، کاربردهای دستور تاریخی، کوتاهی و بلندی جمله‌ها

ادبی:

بدیع لفظی و ابزار موسیقی «وزن، قافیه، ردیف»

سطح آوایی یا موسیقایی

آرایه‌های لفظی و تناسب آوایی: واج‌آرایی، تکرار، سجع، جناس

☆ سطح بیانی C تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه

☆ سطح بدیع معنوی C تضاد، ایهام، مراعات نظیر و...

عینی، ذهنی

شادی‌گرا، غم‌گرا

خردگرا، عشق‌گرا

جبرگرا، اختیارگرا

عرفانی، طبیعت‌گرا

خوش‌بینی، بدبینی

فلسفی، روان‌شناختی

محلی، میهنی، جهانی

فکری:

طبقه‌بندی آثار ادبی «شعر و نثر»:

براساس محتوا و موضوع
براساس ساختمان و شکل

تست‌های تألیفی

۱. در کالبدشکافی و تحلیل اثر چند قلمرو وجود دارد؟

- (۱) دیداری، شنیداری، ادبی
(۲) جامعه‌شناختی، محیطی، اخلاقی
(۳) عینی، ذهنی، عرفانی
(۴) زبانی، ادبی، فکری

۲. تقسیم‌بندی سطوح در قلمرو زبانی چند نوع است؟

- (۱) بیانی، آوایی
(۲) سطح واژگانی، سطح دستوری یا نحوی
(۳) قلمرو فکری، ادبی
(۴) آوایی، فکری، ادبی

۳. در سطح واژگانی، لغت‌ها از چه جنبه‌هایی بررسی نمی‌شوند؟

- (۱) فارسی یا غیرفارسی بودن
(۲) نوع ساختمان «ساده، مشتق، مشتق - مرکب»
(۳) روابط معنایی
(۴) کاربردهای دستور تاریخی

۴. «سطح آوایی یا موسیقایی» در کدام قلمرو ادبیات قرار می‌گیرد؟

- (۱) ادبی
(۲) فکری
(۳) زبانی
(۴) عینی

۵. قدیم‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در کدام سرزمین صورت گرفته است؟

- (۱) ایران
(۲) مصر
(۳) یونان باستان
(۴) هند

۶. «اسطوره در لغت به معنای افسانه و قصه است»، «افسانه و قصه» جزء کدام یک از روابط چهارگانه معنایی قرار می‌گیرند؟

- (۱) تضاد
(۲) ترادف
(۳) تضمن
(۴) تناسب

۷. واج‌آرایی کدام بیت از همه کم‌تر است؟

- (۱) خیزید و خز آرید که هنگام خزان است
(۲) لبخند تو خلاصه خوبی‌هاست
(۳) ریاست به دست کسانی خطاست
(۴) تو را صبا و مرا آب دیده شد غماز
باد خنک از جانب خوارزم وزان است
لختی بخنند، خنده گل زیباست
که از دستشان دست‌ها بر خداست
وگرنه عاشق و معشوق رازدارانند

۸. کدام گزینه‌ها در قلمرو ادبی زبان قرار می‌گیرند؟

- (الف) بدیع لفظی و تناسب آوایی (ب) فلسفی، روان‌شناختی
(ت) خوش‌بینی، بدبینی (ث) مشتق - مرکب، مرکب
(۱) ج - پ - ت (۲) ث - ج - ب (۳) الف - پ - ج (۴) الف - ت - ث
(پ) تضاد، مراعات نظیر (ج) واج‌آرایی، سجع

۹. کدام گزینه‌ها مربوط به قلمرو فکری زبان نیست؟

- (الف) میهنی، جهانی (ب) استعاره تشبیه
(ت) خردگرا، عشق‌گرا (ث) عینی، ذهنی
(۱) الف - ت - ث (۲) ج - ث - ب (۳) ب - ت - ج (۴) الف - ج - ب
(پ) سجع و ایهام (ج) مجاز و کنایه

۱۰. «دیشب صدای تیشه از بیستون نیامد گویا به خواب شیرین فرهاد رفته باشد» چه آرایه‌ای وجود دارد؟

- (۱) ایهام (۲) تضاد (۳) جناس (۴) تشبیه

۱۱. با توجه به قلمرو فکری در ادبیات چه گزینه‌ای برای سروده زیر مناسب‌تر است؟

«آب را گل نکنیم، در فرودست انگار کفتری می‌خورد آب / یا که در بیشه دور / سیره‌ای پر می‌شوید / یا در آبادی، کوزه‌ای پر می‌گردد / شاید این آب روان می‌رود پای سپیداری، تا فرو شوید اندوه دلی.»

(۱) خوش‌بینی، بدبینی (۲) فلسفی، روان‌شناختی (۳) خردگرا، عشق‌گرا (۴) عرفانی، طبیعت‌گرا

۱۲. در کدام گزینه، ایراد دیده می‌شود؟

- (۱) صفت چندگویی به شمشاد و لاله / رخ چون مه و زلفک عنبری را (ویژگی فکری: خردگرا - عشق‌گرا)
 (۲) گفت آن که یافت می‌شود آنم آرزوست (ویژگی زبانی: کاربرد دستور تاریخی)
 (۳) باید بچشد عذاب تنهایی را / مردی که ز عصر خود فراتر باشد (ویژگی زبانی: ۲ واژه مشتق - مرکب دارد)
 (۴) گاوان و خران بار بردار / به ز آدمیان مردم‌آزار (ویژگی ادبی: مراعات نظیر به چشم می‌خورد)

۱۳. در کدام گزینه ناهم‌خوانی دیده می‌شود؟

(۱) شادی‌گرا / غم‌گر:

(الف) یکی برزیگرک (باغبان) نالان در این دشت
 همی کشت و همی گفت ای دریغنا
 (ب) می خوردن و شاد بودن آیین من است
 گفتم به عروس دهر کابین (علاقه) تو چیست؟
 (۲) عینی و ذهنی:

(الف) بنشینم و صبر پیش گیرم
 (ب) چون برکشد قواره دیبا ز جیب صبح
 (۳) خردگرا / عشق‌گرا:
 (الف) چند گویی که عشق بدبختی است؟
 (ب) تو چیزی مدان کز خرد برتر است
 (۴) خوش‌بینی / بدبینی:

(الف) دریغ است ایران که ویران شود
 (ب) گر کار فلک به عدل سنجیده بدی

۱۴. کدام گزینه مفهوم متفاوتی را دنبال می‌کند؟

- (۱) بوری دان ز افعال چرخ برین را
 (۲) چرخ از نگرده گرد دل از بیخ و اصلش برکنم
 (۳) با چرخ مکن حواله کاندر ره عقل
 (۴) ز چرخ عربده‌جو بس خدنگ تیر جفا
 نشاید ز دانا نکوهش بوری را
 گردون اگر دونی کند گردون گردان بشکنم
 چرخ از تو هزار بار بیچاره‌تر است
 بجست و در دل مردان هوشیار آمد